

Arne S. Andersen

1. Aleneboendes demografi

En stor og voksende befolkningsgruppe

- Rundt 900 000 nordmenn må regnes som aleneboende.
- Denne befolkningsgruppen har vokst markert de siste 15-20 årene.
- Gruppen er sammensatt; kvinnene er i overvekt blant de eldre, mennene blant de yngre.
- Økningen skjer særlig blant de yngre, og skyldes tidligere utflytting fra foreldrene, senere etablering med familie og flere oppløsninger av samliv.
- I aldersgruppene over 30 år, og særlig blant de eldste, er det å bo alene oftest noe som varer.

Definisjonen av aleneboende er knyttet til definisjonen av husholdning, aleneboende er personer som ikke bor i husholdning med andre. Det er imidlertid flere måter å definere og registrere husholdning på. Derfor vil tall for aleneboende ofte variere med de kilder som brukes (se boks).

Vi skal starte med opplysningene om aleneboende fra folketellingen, men skal også vise at den er mindre egnet for å belyse antallet som faktisk er aleneboende og sammensetningen av gruppen av aleneboende.

Hvor mange er aleneboende?

Folke- og bolig tellingen 2001 viser at det var nesten 740 000 aleneboende. Totalt var det litt flere kvinner enn menn. Dette dekker imidlertid over at det er mer enn tre ganger så mange kvinner som menn

blant de eldre, mens det er et flertall menn blant dem i yrkesaktiv alder.

Tallet på yngre aleneboende påvirkes av hvordan vi registrerer studenters adresser. De fleste ugifte studenter er registrert på foreldrenes adresse, og er dermed, ifølge folketellingen, ikke aleneboende selv om de faktisk bor borte. Dette, sammen med det forhold at folketellingen bruker bohusholdning og ikke kost-

Tabell 1.1. Aleneboende menn og kvinner, etter alder. 2001

	Menn	Kvinner	Alle
I alt	353 475	386 088	739 563
16-29 år	76 652	55 468	132 120
30-44 år	162 909
45-66 år	195 315
30-66 år	213 551	144 673	358 224
67 år og over	63 272	185 947	249 219

Kilde: Folke- og bolig tellingen 2001, Statistisk sentralbyrå.

Kilder

Folketellingene er den eneste totaltelling som gir opplysninger om aleneboende. Folketellingene har i utgangspunktet bohusholdning som husholdningsdefinisjon. Definisjonen av husholdning er knyttet til definisjonen av bolig, en bohusholdning omfatter alle personer som bor i samme bolig. Andre kilder til informasjon om aleneboende er utvalgsundersøkelser. I disse er det i nesten alle tilfeller kosthusholdning som brukes som definisjon på husholdning. En kosthusholdning omfatter alle personer som bor i samme bolig og har felles økonomi.

husholdning, betyr at tallet på aleneboende i folketellingen er vesentlig lavere enn det anslaget en får fra utvalgsundersøkelser. Denne forskjellen er særlig stor i yngre aldersklasser.

Inntektsundersøkelsen for husholdninger er en av utvalgsundersøkelsene med størst husholdningsutvalg, nesten 17 000 personer i 2003. Inntektsundersøkelsen viser for 2001 totalt om lag 868 000 aleneboende, altså vesentlig høyere enn folketellingen. Det er først og fremst fordi det er flere aleneboende under 30 år, den viser 210 000 yngre aleneboende sammenlignet med folketellingens 132 000. Det forhold at folketellingen tar utgangspunkt i registrert adresse, mens inntektsundersøkelsen tar utgangspunkt i faktisk adresse, vil føre til at en må forvente at inntektsundersøkelsens tall for aleneboende er høyere enn folketellingens. Det var i 2001 om lag 130 000 studenter under 30 år ved universiteter og høyskoler. I forbindelse med Folketellingen 2001 fant en at 83 000 mottok borteboerstipend og at 60 prosent av disse bodde alene. Dessuten er det et betydelig antall studenter som ikke mottar borteboerstipend fordi de har for høy inntekt. Det er derfor sannsynlig at en betydelig del av avviket i antallet 16-29 år på 88 000 mellom inntektsundersøkelsen og folketellingen, kan forklares ved måten studenter er registrert i folketellingen.

Det er imidlertid også mulig at anslagene for antall aleneboende fra inntektsundersøkelsen er litt for høye. Opplysningene om husholdninger i inntektsundersøkelsen bygger på informasjon fra intervjuundersøkelser. Men for frafallet i disse må en basere seg på informasjon fra registre. I noen tilfeller vil da personer som, ifølge registeret, bor sammen med andre, men

som faktisk bor alene feilaktig bli registrert som person i flerpersonhusholdning, for eksempel på grunn av registreringen av studenter. I andre tilfeller vil personer som, ifølge registeret, bor alene, faktisk bo sammen med andre, og altså feilaktig bli registrert som aleneboende. Det vil for eksempel gjelde personer uten barn som er samboende med en annen person uten/med barn. En del som bor i flerpersonhusholdninger uten å være gift eller samboende eller ha barn, vil også bli registrert som aleneboende ut fra registeret.

Sterk økning i antallet aleneboende

Tallene i tabell 1.2 er beregnet på grunnlag av inntektsundersøkelsene. De er derfor beheftet med utvalgsusikkerhet. Det totale antallet aleneboende økte fra om lag 570 000 i 1987 til 870 000 i 2001 og til vel 900 000 i 2004. Også folketellingene viser en sterk økning, fra 425 000 i 1980, til 601 000 i 1990 og 740 000 i 2001.

Det er flere feilkilder en må ta hensyn til i tolkningen av utviklingen. En feilkilde er felles for inntektsundersøkelsene før 1995 og for folketellingene. I alle disse tar en utgangspunkt i registrert adresse i definisjonen av husholdning. Inntektsundersøkelsene fra 1995 tar utgangspunkt i faktisk adresse. Mange unge, først og fremst studenter, er som nevnt, registrert på foreldrenes adresse, og blir derfor i folketellingene og de tidligere inntektsundersøkelsene regnet med i foreldrehusholdningen. De er dermed ikke registrert som aleneboende selv om de faktisk bor for seg selv. Det betyr at både folketellingene og de tidlige inntektsundersøkelsene undervurderer antallet aleneboende, og derfor overvurderes økningen i antallet aleneboende. Dette er naturligvis særlig tilfellet for de yngre.

Tabell 1.2. Antall aleneboende, etter alder. 1986-2003

	1987	1991	1995	1997	1998	2001	2002	2004
I alt	568 000	699 300	827 800	834 500	835 500	868 100	866 900	905 100
16-29 år	113 000	142 300	188 500	201 000	207 400	210 100	212 300	226 600
30-44 år	93 000	136 000	160 300	175 700	164 900	175 500	181 900	194 800
45-66 år	133 000	145 700	183 100	192 300	192 200	214 600	202 300	221 800
67 år og over	229 100	275 300	296 000	265 500	271 000	267 900	270 400	262 000

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

Inntektsundersøkelsene viser at antallet aleneboende økte sterkt fra 1987 til 1995. Selv om økningen kan være noe overvurdert fordi en gikk over fra registrert til faktisk adresse, så er det neppe tvil om at økningen de første åtte årene var betydelig sterkere enn de neste ni årene. Fra 1987 til 1995 økte antallet aleneboende med om lag 260 000, mens økningen fra 1995 til 2004 var bare om lag 80 000.

Veksten skjer særlig blant de yngste

Antallet aleneboende blant de yngste (16-29 år) økte sterkt i tiåret 1987-1997 (om lag 88 000), mens økningen etter det har vært mer beskjeden (om lag 25 000). Selv om veksten i det første tiåret antakelig er litt overvurdert, skjer det helt klart et «taktskifte» på slutten av 1990-tallet. Veksten har skjedd til tross for at det er blitt færre i alderen 16-29 år. Antallet 16-29-åringer økte ganske visst litt på slutten av 1980-tallet, i 1989 var det 922 000. Men etter det har antallet gått jevnt nedover og var i 2004 791 000. Dette kan likevel bare delvis forklare at veksten i antall aleneboende avtok etter midten av 1990-tallet. Andelen aleneboende blant 16-29-åringer fortsatte nemlig å vokse også etter 1997.

Den sterke veksten er først og fremst et resultat av at andelen aleneboende blant unge økte sterkt, fra 12 prosent i 1987 til

28 prosent i 2004. Det er to forhold som kan bidra til å forklare dette. For det første flytter unge tidligere ut fra foreldrehjemmet. I perioden 1987-1997 var det unge kvinner som i økende grad flyttet fra foreldrehjemmet (Andersen 2002). Fra 1997 var det mennenes tur til i økende grad å flytte fra foreldrene (Andersen og Gulbrandsen 2006). For det andre skjedde etablering med familie stadig senere for unge (Andersen 1998).

For aldersgruppen 30-44 år vil verken endringer i registreringene av studenter eller i utflytting fra foreldrehjemmet være av betydning. Antallet personer i alderen 30-44 år økte i perioden med vel 100 000 fra 906 000 i 1987 til 1 022 000 i 2004. Denne økningen kan likevel ikke forklare at antallet aleneboende 30-44-åringer økte med om lag 100 000. Andelen aleneboende av befolkningsgruppen økte fra vel 10 prosent i 1987 til 19 prosent i 2004. Antakelig er dette et resultat både av senere etablering med familie og økning i skilsmisser og oppløsning av samboerforhold.

For aldersgruppen 45-66 år er forklaringsene delvis de samme. Men økningen i antallet 45-66-åringer ser ut til å bety mer og endringer i familiedannelse og -oppløsning mindre. Antallet 45-66-åringer økte fra 908 000 i 1987 til 1 119 000 i 2004, altså dobbelt så stor økning som for 30-44-åringene. Aleneboende som

andel av befolkningsgruppen økte fra 15 til 20 prosent, altså vesentlig mindre enn for de litt yngre.

Blant de eldre økte antallet aleneboende fram til midten av 1990-tallet for deretter å avta litt. Økningen i antallet aleneboende fra 1987 til 1995 faller sammen med en økning i antallet eldre. Antallet personer 67 år og eldre økte fra 577 000 i 1987 til 622 000 i 1995. Det er likevel på ingen måte tilstrekkelig til å forklare økningen i antallet aleneboende. Vi finner at andelen blant de eldre som er aleneboende, økte fra 40 prosent i 1987 til 48 prosent i 1995. Dette skyldes i noen grad at det ble flere av de eldste. Mens personer over 70 år i 1987 var 25 prosent av alle over 66 år, var andelen i 1995 28 prosent.

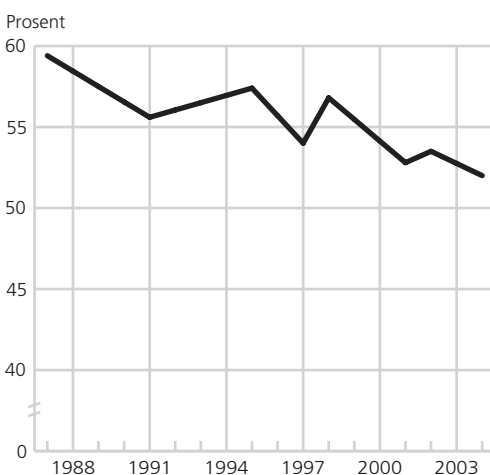
Etter 1995 har både antallet eldre og andelen av de eldre som er aleneboende, gått litt ned. Antallet gikk ned til 603 000 i 2004 og andelen aleneboende blant de eldre gikk ned til 43 prosent i 2004. Økningen i andelen aleneboende fra 1987 til 1995 ser ikke ut til å skyldes endringer i andelen som lever i parforhold. Blant personer 70 år og over har andelen gifte økt svakt i hele perioden, fra 44,3 prosent i 1987 til 45,9 prosent i 1995 og 46,5 prosent i 2004. Det er få samboere blant de eldre og det er lite sannsynlig at antallet samboere gikk ned fra 1987 til 1995. Dette er bemerkelsesverdig fordi dette har skjedd til tross for at andelen av de eldste har fortsatt å øke. I 2004 utgjorde personer over 79 år nesten 35 prosent av alle over 66 år (her inngår institusjonsbeboere, men antallet institusjonsbeboere har endret seg lite). Hvis en kan framskrive disse trendene kan det bety at antallet aleneboende ikke vil øke så sterkt som en kunne vente ut fra økningen i antallet av de eldste med de konsekvenser det vil ha

for pleie- og omsorgsbehovet. Disse endringene har ført til at det er blitt en mindre andel eldre blant de aleneboende. Mens aleneboende over 66 år i 1987 utgjorde 40 prosent av de aleneboende, utgjorde de i 2004 29 prosent. Det er økningen blant yngre aleneboere, både under 30 år og 30-44 år, som er forklaringen. Det har vært liten endring i andelen aleneboende 45-66-åringer. Det betyr at innslaget av de mer permanente aleneboende er blitt mindre.

Færre kvinner blant de aleneboende

Det var i 2004 omtrent like mange aleneboende kvinner og menn. Det dekker imidlertid over at det blant de yngre er nesten dobbelt så mange menn som kvinner, og at kvinnene er i stort flertall blant de aleneboende eldre. Aleneboende menn og kvinner under 45 år utgjør henholdsvis 30 og 17 prosent av alle aleneboende, og det er nesten tre ganger så mange aleneboende kvinner som menn blant eldre.

Figur 1.1. Andel kvinner blant aleneboende. 1987-2004. Prosent

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsene 1986-2003, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 1.3. Aleneboende menn og kvinner i ulike aldersgrupper. 2003. Prosent

	Menn	Kvinner	I alt
I alt	49	51	100
16-29 år	14	11	25
30-44 år	15	6	22
45-66 år	12	13	25
67 år og over	8	21	29

Kilde: Inntekts- og formuesundersøkelsen 2003, Statistisk sentralbyrå.

På det meste av 1980-tallet var det et flertall av kvinner blant de aleneboende, om lag 60 prosent. Deretter falt andelen jevnt til om lag 52 prosent i 1996, der den siden har holdt seg. Folke- og bolig-tellingen i 2001 viser samme andel kvinner blant de aleneboende. Den viser også at kvinner er i mindretall blant de unge. Utviklingen i andelen kvinner blant de aleneboende må ses i sammenheng med utviklingen i aldersfordeling. I 1987 utgjorde de eldre der kvinner er i stort flertall en større del enn i 2004. Veksten i aleneboende har skjedd først og fremst blant de yngre der menn er i flertall.

Hvor lenge er aleneboende alene?

Foreløpig finnes det ikke noe husholdningsregister. Det er derfor ikke mulig å følge aleneboende over lang tid. Vi har derfor ikke opplysninger som kan si hvor lenge aleneboende har bodd alene.

Imidlertid har vi opplysninger som viser hvor hurtig gruppen av aleneboende reduseres ved at aleneboende danner eller går inn i større husholdninger.

Tabell 1.4 viser det ikke uventede at jo eldre den aleneboende er, jo mer stabil er husholdningen. Blant eldre aleneboende bor 98 prosent fortsatt alene etter fem år. Aleneboende 45-66 år er også ganske stabile, etter fem år er fortsatt 86 prosent aleneboende. En må imidlertid være opp-

Tabell 1.4. Andel aleneboende i 1997 som var aleneboende, etter x år. Prosent

	1 år etter	2 år etter	3 år etter	4 år etter	5 år etter
16-29 år	68	53	51	38	37
30-44 år	86	79	73	70	67
45-66 år	96	90	91	88	86
67 år og over	99	99	98	98	98

Kilde: Levekårsundersøkelsens panelundersøkelse 1997-2002, Statistisk sentralbyrå.

merksom på at den tilsynelatende stabiliteten kan dekke over bevegelser ut og inn av statusen som aleneboende, en aleneboende kan gå inn i en større husholdning for senere å gå ut igjen. Analyser tyder imidlertid på at dette bare skjer i liten grad.

Blant aleneboende 30-44 år er to av tre fortsatt aleneboende etter fem år. Det ser imidlertid også her ut til å være en mer stabil kjerne. Første året er det 14 prosent som flytter sammen med andre, mens det i det siste av de fem årene vi har tall for, bare er 3 prosent av de opprinnelige aleneboende som flytter sammen med andre. For de yngste, som er i den mest typiske etableringsfasen, er «ustabiliteten» enda mer utpreget. Etter fem år er det bare vel en av tre av de opprinnelige aleneboende som fortsatt er aleneboende. Også for de yngste tyder tallene på at det etter hvert blir stadig færre som går over fra å være aleneboende til å bo sammen med andre.

Det er vanskelig å påvise at kvinner forlater statusen som aleneboende hurtigere enn menn. Tallene tyder imidlertid på at dette er tilfellet. Klarest er det for de yngste, men det er også en viss forskjell for aldersgruppen 30-44 år. Antallet aleneboende i de ulike aldersgruppene er imidlertid for lite til å kunne konkludere sikkert.

Sett i et perspektiv på fem til ti år tyder resultatene på at det store flertallet av aleneboende 45 år og eldre er stabilt aleneboende. Selv i aldersgruppen 30-44 år er flertallet stabilt aleneboende. Bare blant de yngste er det mindretallet som er stabile. Kanskje kan tallene tyde på at om lag 30 prosent av de yngste er stabile aleneboende i et tiårsperspektiv.

Referanser

Andersen, Arne (1998): Unge på boligmarkedet: Etablerer seg senere, men ikke dårligere, *Samfunnsspeilet* 7, 1998, Statistisk sentralbyrå.

Andersen, Arne (2002): Yngre på boligmarkedet 1987 - 1997, *Rapporter 2002/12*, Statistisk sentralbyrå.

Andersen, Arne og Lars Gulbrandsen (2006): Boligetablering i Lars Gulbrandsen (red): Bolig og levekår i Norge 2004. NOVA Rapport 3/06.